

กรณีพิพาทระหว่างเจ้านครเชียงใหม่กับคนในบังคับอังกฤษอันเป็นเหตุให้รัฐบาลสยาม

จัดการปกครองมณฑลพายัพ (พ.ศ. 2401 - 2445)

นางลาวพรพรรณ จงวัฒนา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2517

I1660891b

008495

THE DISPUTES OF BRITISH SUBJECTS AGAINST THE CHIEFS OF CHIENGMAI
RESULTING IN THE SIAMESE GOVERNMENT TAKING OVER THE
ADMINISTRATION OF NORTH WEST SIAM (PAYAB CIRCLE)
(1858-1902 A.D.)

Miss Phornphun Chongvatana

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1974

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิเทศน์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....
.....
.....

คณะกรรมการตรวจวิทยานิเทศน์

.....

.....

.....

.....

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย

ศาสตราจารย์พิเศษ ชจร สุขพานิช

อาจารย์ชั้นพิเศษ นิติมา พิชัยไพโรจน์

หัวข้อวิทยานิพนธ์

กรณีพิพาทระหว่างเจ้านครเชียงใหม่กับคนในบังคับอังกฤษ อันเป็นเหตุ
ให้รัฐบาลสยามจัดการปกครองมณฑลพายัพ (พ.ศ. 2401-2445)

ชื่อ

นางสาวพรพรรณ จงวัฒนา แผนกวิชา ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา

2517

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นงานค้นคว้าเพื่อแสดงให้เห็นสาเหตุที่รัฐบาลกลางเข้าควบคุม
การปกครองดินแดนลานนาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ โดย
พิจารณาจากกรณีพิพาทเรื่องป่าไม้ ระหว่างเจ้าผู้ครองนครในลานนากับคนในบังคับอังกฤษ
ซึ่งได้ถูกนำมากลายเป็นข้อพิพาททางการเมืองระหว่างประเทศ ยังผลให้รัฐบาลกลางต้อง
ดำเนินการเจรจากับรัฐบาลอังกฤษทั้งที่อินเดียและที่กรุงเทพฯ เพื่อดำเนินการแก้ไขและ
ผ่อนคลายนโยบายในลานนา อันเป็นที่มาของสนธิสัญญาเชียงใหม่ 2 ฉบับ คือ สนธิสัญญา
เชียงใหม่ ฉบับ พ.ศ. 2417 และสนธิสัญญาเชียงใหม่ ฉบับ พ.ศ. 2426 การทำสนธิสัญญา
ดังกล่าวนี้เอง เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้รัฐบาลกลางได้ใช้เป็นข้ออ้างในการ
ส่งข้าหลวงขึ้นไปดูแลการปกครองดินแดนลานนา ทั้งนี้ เพื่อให้คำแนะนำแก่เจ้าผู้ครองนคร
เกี่ยวกับการปฏิบัติราชการให้สอดคล้องกับสนธิสัญญาดังกล่าว เป็นการป้องกันไม่ให้อังกฤษถือ
เป็นข้ออ้างที่จะเข้ารุกรานดินแดนส่วนนี้ของไทยได้

งานวิจัยนี้ทำให้เห็นวิวัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนลานนากับไทยตั้งแต่
สมัยสุโขทัยจนกระทั่งลานนาได้กลายเป็นประเทศราชของไทยในสมัยกรุงธนบุรีเรื่อยมาจนถึง
รัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นระยะเวลาที่อังกฤษได้แผ่ขยาย
อิทธิพลทางเศรษฐกิจเข้ามาในภูมิภาคส่วนนี้ และได้ก่อให้เกิดกรณีพิพาทดังกล่าว จนในที่สุด
รัฐบาลกลางได้เข้าดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองดินแดนส่วนนี้ โดยจัดตั้งขึ้นเป็นมณฑล
หนึ่งของไทย นับเป็นการสิ้นสุดสภาพความเป็นประเทศราชของลานนาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

Thesis Title   The Disputes of British Subjects Against The
                          Chiefs of Chiangmai Resulting in The Siamese
                          Government taking over The Administration of
                          North West Siam (Payab Circle) (1858-1902 A.D.)

Name   Miss Phornphun Chongvatana
                          Department of History

Academic Year   1974

ABSTRACT

This study is aimed to discuss the underlying causes for the taking over of the administration of the North West Siam (Lanna Thai) by the Siamese Government in the reign of King Rama V. The disputes relating to the teak industry which consequently turned into an international political conflict between the Chief of the Lanna Thai and the British Subjects are being investigated. Two Treaties, the Chiangmai Treaty of 1874 and the Chiangmai Treaty of 1883 signed by the Siamese Government and the British Government in India and Bangkok respectively allowed the Siamese Government to send a Supervisor to look into the Administration of the Lanna Thai in order that the terms of the treaties be carried out effectively. This gave no pretext for the British Government to interfere in this part of Thai territory.

The study also treats the relationship between Siam and Lanna Thai from the Sukhotai period to the Dhonburi period when Lanna Thai

came under Thai suzerainty. In the reign of King Rama V, the English economic expansion into this area gave rise to the disputes between the Chiefs of Lanna Territory and the British Subjects. To allow no encroachment upon the sovereignty of the country, the Siamese Government finally established Lanna Territory as one of the "Monthons" with its local administration responsible directly to the government in Bangkok thus, ending the status of Lanna Territory as a vassal state of Siam.

กติการวมประกาศ

ในการเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้เขียนได้รับความเอื้อเฟื้อจากท่านอาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำและช่วยเหลือต่อผู้เขียนตลอดเวลาที่ทำการค้นคว้า ขอได้รับความขอบคุณอย่างสูงจากผู้เขียนในโอกาสนี้ด้วยทุก ๆ ท่าน

อนึ่ง ผู้เขียนขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร. แฉมสุข นุมนนท์ แห่งคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือขณะที่ผู้เขียนดำเนินการสำรวจข้อมูล ณ - จังหวัดเชียงใหม่ และได้กรุณามอบเอกสารของ Public Record Office กรุงเทพมหานคร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานค้นคว้าเพื่อใช้ประกอบการเขียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่แห่งกองจดหมายเหตุแห่งชาติ กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ หอสมุดแห่งชาติ และสยามสมาคม ที่ได้ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าและคัดลอกเอกสารจากสถานที่ดังกล่าว

บุคคลที่ผู้เขียนขอขอบคุณเป็นพิเศษคือ ศาสตราจารย์พิเศษ ขจร สุขพานิช และอาจารย์ชั้นพิเศษ ชิตีมา พัทธัมไพโรวัน ที่กรุณาสะดวกเวลาอันมีค่ารับภาระเป็นผู้ควบคุมการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดจนได้ให้คำแนะนำ ทักเตือนและแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ ด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ วิลาสวงศ์ พงศ์บุตร และศาสตราจารย์ รองศยามานนท์ ที่ได้กรุณาอ่านและตรวจแก้วิทยานิพนธ์ของผู้เขียนด้วยความเอาใจใส่ และขอขอบคุณอาจารย์ ดร. ปราณี กุลละวณิชย์ ที่ได้กรุณาแก้ไขภาษาอังกฤษให้ถูกต้องและรัดกุม ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ที่มีใจกว้างงามในเห็น และมีส่วนช่วยเหลือจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มได้

พรพรรณ จงวัฒนา

3. กรณีพิพาทระหว่างคนในบังคับอังกฤษกับเจ้าหลวงเชียงใหม่ ...	51
สภาพของลานนาในสมัยที่เกิดกรณีพิพาท	54
สภาพการปกครองและการศาล	55
สภาพสังคมของ เชียงใหม่	57
ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ	59
กรณีพิพาทที่ควรกล่าวถึง... .. .	62
กรณีมองชวยกาน	62
คดีมองฤๅ	71
คดีมองโอ... .. .	80
คดีป่าไม้เมืองยวม	83
บริษัทการค้าอังกฤษในลานนา... .. .	88
บทบาทของสุลตงอังกฤษ เกี่ยวกับกรณีพิพาท	93
4. สนธิสัญญาและข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับหัวเมืองลานนา	105
สนธิสัญญาเชียงใหม่ พ.ศ. 2417 (ค.ศ. 1874)	106
สนธิสัญญาเชียงใหม่ พ.ศ. 2426 (ค.ศ. 1883)	112
การเจรจาและข้อตกลงเกี่ยวกับหัวเมืองเหนือทั้ง 5 ที่ติด	
พรมแดนล้านพม่าและลานนาไทย... .. .	118
การเจรจาเกี่ยวกับหัวเมืองกะเหรี่ยงตะวันออก	126
5. การสิ้นสุดสภาพประเทศราชของลานนาไทย	138
มูลเหตุการรวมอำนาจเข้ากับรัฐบาลกลาง	139
สาเหตุจากภายนอก	139
สาเหตุจากภายใน	140
นโยบายการขยายอำนาจเพื่อควบคุมการปกครองดินแดนลานนา	144
การจัดกาปรับปรุงการปกครองดินแดนลานนาใน พ.ศ. 2427	146

ลักษณะการเทศบาล	158
การจัดการปกครองมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. 119 (พ.ศ. 2443)	160
การจัดส่วนราชการในกองมณฑล	163
การจัดส่วนราชการในนครและเมือง	165
การแต่งตั้งข้าหลวงใหญ่ผู้มีอำนาจเต็มคนแรกของมณฑลพายัพ	170
การเข้าควบคุมกิจการป่าไม้	176
การจัดตั้งกรมป่าไม้ พ.ศ. 2439	180
บทสรุป	186
บรรณานุกรม	191
ภาคผนวก	203
ประวัติการศึกษา	230

รายการภาพและแผนที่ประกอบ

ภาพ

หน้า

1. รูปเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 6, 7, 8	20
2. แผนที่ประเทศพม่าตอนบน (Upper Burmah)	46
3. รูปพนักงานบริษัทป่าไม้อังกฤษ	89
4. แผนที่ประเทศพม่าแสดงการเสียดินแดน 3 ครั้ง... ..	109
5. แผนที่การสำรวจเขตแดนทางตอนเหนือของไทย... ..	130
6. รูปเจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์	171
7. แผนที่แสดงเขตมณฑลพายัพ	185

บทนำ

ดินแดนลานนาเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้สักที่มีค่ามากแห่งหนึ่งในประเทศไทย การดำเนินกิจการป่าไม้ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีบุคคลในบังคับอังกฤษ เช่น พวกพม่า และเงี้ยว (ไทยใหญ่) เดินทางเข้ามาทำไม้สักใน ดินแดนแถบนี้ การทำไม้ในสมัยนั้นส่วนใหญ่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากป่าไม้เพียงอย่างเดียว และไม่มีกฎหมายที่รัดกุมเพื่อควบคุมกิจการป่าไม้ ดังนั้น เมื่อการทำป่าไม้ขยายตัวกว้างขวาง ออกไปก็เกิดการแย่งแย่งกันขึ้น และเกิดกรณีพิพาทระหว่างเจ้านายผู้เป็นเจ้าของป่ากับ บรรดาคนในบังคับอังกฤษ ถึงกับมีการฟ้องร้องต่อกงสุลอังกฤษและรัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ ฉะนั้น รัฐบาลจึงได้พิจารณาเห็นความจำเป็นที่จะต้องเข้าระงับกรณีพิพาทและให้ความเป็น ขรรคมแก่ผู้ทำป่าไม้ เพื่อให้กระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศได้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องราวอันเป็นสาเหตุที่ทำให้รัฐบาล สยาม¹ เข้าจัดการปกครองดินแดนลานนาโดยตรง ทั้ง ๆ ที่แต่เดิมดินแดนดังกล่าวเคยมีฐานะ เป็นประเทศราชของไทย และมีอิสระในการดำเนินกิจการภายในของตนได้อย่างเต็มที่ ภายใต้การควบคุมและบังคับบัญชาของเจ้าผู้ครองนครมาตั้งแต่ต้น

¹ รัฐบาลสยามในที่นี้ หมายถึง รัฐบาลไทยในปัจจุบัน เหตุที่ใช้คำว่า "สยาม" เพราะในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ประเทศไทยยังไม่ได้เปลี่ยน ชื่อเป็นอย่างปัจจุบัน แต่เป็นที่รู้จักในนามว่าประเทศสยาม โดยมีรัฐบาลสยามเป็นผู้ดำเนินการปกครอง ดังนั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ใช้ทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลกลาง ณ กรุงเทพฯ ขอให้เข้าใจว่า หมายถึง รัฐบาลสยามตามชื่อเรื่องของวิทยานิพนธ์.

มูลเหตุเรื่องนี้สืบเนื่องมาจากการที่อังกฤษได้แผ่อิทธิพล เข้ามาทางคantonเหนือของประเทศไทยในรูปของบริษัทป่าไม้ และได้เกิดกรณีพิพาทระหว่างคนในบังคับอังกฤษกับเจ้าหลวงเชียงใหม่ อันเป็นผลกระทบกระเทือนต่ออธิปไตยของรัฐบาลสยามในขณะนั้น นอกจากนี้ ความสำคัญทางกานเศรษฐกิจของป่าไม้ในภูมิภาคดังกล่าว เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลกลางต้องการ เข้ามามีส่วนปกครองดินแดนส่วนนี้โดยตรง

แผนการวิจัย วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ได้วางแนวทางการวิจัย โดยแบ่งสาระสำคัญของเรื่องออกเป็น 5 บท พร้อมกับบทสรุปส่งท้ายอีก 1 บท ทั้งนี้ อาจจำแนกเรื่องราวในแต่ละบทได้ คือ

บทที่ 1 เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับลานนา ตั้งแต่สมัยสุโขทัยติดต่อกับอาณาจักรล้านนาโดยอ้อมเป็นประเทศราชของไทยในสมัยกรุงธนบุรี ตลอดจนถึงรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้สิ้นสุดความเป็นประเทศราช

กล่าวได้ว่า เรื่องราวในบทแรกเป็นการปูพื้นฐานเพื่อแสดงวิวัฒนาการของดินแดนลานนาตั้งแต่สมัยที่ยังรุ่งเรือง เป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่แห่งหนึ่งทางตอนเหนือของประเทศไทย จนได้กลายเป็นประเทศราช และต่อมาได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของไทยในปัจจุบัน

บทที่ 2 เป็นเรื่อง que แสดงให้เห็นการขยายอิทธิพลของอังกฤษในประเทศพม่า ซึ่งเป็นช่องทางให้คนอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษเดินทางผ่านประเทศพม่า เข้ามาในดินแดนลานนา และดำเนินกิจการป่าไม้ในภูมิภาคนี้ ตั้งแต่ก่อนที่ไทยจะตกลงทำสนธิสัญญาทางไมตรีกับอังกฤษในปี พ.ศ. 2398

บทที่ 3 กล่าวถึงกรณีพิพาทที่สำคัญ ๆ ที่รัฐบาลไทยต้องดำเนินการเจรจาโต้ตอบกับกงสุลและรัฐบาลอังกฤษอยู่เป็นเวลานาน นับเป็นกรณีพิพาทที่แสดงให้เห็น

ก. บทบาทของกงสุลอังกฤษที่ดำเนินการคุกคามรัฐบาลไทยให้ตัดสินคดีตามความพอใจของตน

ข. จำนวนเงินค่าปรับที่สูงกว่าปกติ เกินขีดความสามารถที่เจ้าผู้ครองนครในดินแดนลานนาจะจ่ายให้ไต่ทันที จึงตกเป็นภาระของรัฐบาลกลางที่จะต้องจ่ายเงินค่าปรับให้ก่อน

ค. เป็นคดีความที่ยืดเยื้อกินเวลาในการสืบสวนนานกว่าคดีอื่น ๆ

บทที่ 4 เกี่ยวข้องเรื่องของการทำสนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษ เพื่อจัดการส่งเสริมการค้าต่อทางพาณิชย์ระหว่างพม่าของอังกฤษกับอาณาเขตของเมืองเชียงใหม่ ลำปาง และลำพูน ซึ่งเรียกว่า สัญญาเชียงใหม่ ใน พ.ศ. 2417 (ค.ศ. 1874) และ พ.ศ. 2426 (ค.ศ. 1883) การทำสัญญาดังกล่าวมีสาระสำคัญที่น่าสนใจ และเป็นต้นกำเนิดของการก่อตั้งศาลต่างประเทศ (International Court) ขึ้นเป็นครั้งแรกในวันแค้นส่วนนี้

นอกจากนี้ ได้กล่าวถึงการเจรจาและข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทยกับอังกฤษเกี่ยวกับหัวเมืองชายแดนลานนาไทยและพม่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 ด้วย ซึ่งปรากฏว่า ผลของการเจรจานั้น ไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ต้องยอมยกหัวเมืองเงี้ยวทั้ง 5 และหัวเมืองกระเหรี่ยงตะวันออกให้แก่อังกฤษ

บทที่ 5 เป็นเรื่องของการดำเนินนโยบายยึดอำนาจปกครองดินแดนลานนา และเปลี่ยนสภาพจากประเทศราชมาเป็นมณฑลพายัพ โดยมีข้าหลวงเทศาภิบาล ผู้มีอำนาจเต็มคนแรกขึ้นไปปกครอง คือ เจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ (เซย กัลยาณมิตร)

นอกจากนี้ ได้จัดการก่อตั้งกรมป่าไม้ขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อเข้าดำเนินการบริหารให้กิจการป่าไม้มีระเบียบแบบแผนที่รัดกุม ซึ่งจะป้องกันมิให้เกิดปัญหาขึ้นอีกได้

บทสรุป เป็นการสรุป และวิเคราะห์ปัญหาอันเป็นสาเหตุของการรวมอำนาจปกครองดินแดนลานนาจากข้อมูลที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้ง 5 บท

วิธีดำเนินการวิจัย การดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ส่วนใหญ่เป็นการค้นคว้าหาหลักฐาน อันเป็นข้อมูลสำคัญที่จะแสดงให้เห็นถึงสภาพเหตุการณ์ดังกล่าว ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ โดยการรวบรวมเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ประกอบการวิจัย โดยการค้นคว้าจากแหล่งต่าง ๆ คือ

1. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
2. หอสมุดแห่งชาติ และหอสมุดกรมพระยาคำรงราชานุภาพ
3. กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ
4. หอสมุดกระทรวงมหาดไทย
5. หอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อาทิเช่น หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นต้น

6. ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย
7. หอสมุดสยามสมาคม
8. การสัมภาษณ์ผู้จัดการบริษัทป่าไม้ และผู้ที่สืบเชื้อสายตระกูล ณ เชียงใหม่

สำหรับเอกสารชั้นต้นนั้น ส่วนใหญ่คนได้จาก

- กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมเอกสารต้นฉบับในสมัย

รัชกาลที่ 5

- กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ เป็นแหล่งรวบรวมจดหมาย และเอกสารโต้ตอบที่เกี่ยวกับกิจการต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5

- หอสมุดแห่งชาติ มีไมโครฟิล์มที่ถ่ายเอกสารจากต่างประเทศซึ่งหาไม่ได้ในประเทศไทย และเอกสารตัวเขียนในสมัยรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 1-3)

สำหรับเอกสารชั้นรองนั้น คนได้จากหนังสือทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ บทความจากวารสาร ตลอดจนวิทยานิพนธ์ซึ่งสามารถหาได้จากหอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ศูนย์เอกสาร ๗ และหอสมุดสยามสมาคม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังไม่แน่ว่ามีความสมบูรณ์เพียงพอ ทั้งนี้ เพราะเอกสารที่มีอยู่ในกองจดหมายเหตุ หรือในกองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศนั้น บางตอนชำรุด ซากหายไปบ้าง ยากต่อการค้นคว้าหาหลักฐานที่ชัดเจน นอกจากนี้ในระยะที่ผู้เขียนดำเนินการวิจัยอยู่นั้น เป็นเวลาที่หอสมุดแห่งชาติกำลังตรวจเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 ใหม่ทั้งหมด ดังนั้น จึงไม่สามารถบริการเอกสารในสมัยนี้ จึงเป็นที่น่าเสียดายที่ผู้เขียนไม่สามารถค้นคว้าเอกสาร ณ สถานที่แห่งนี้ได้

ข้อบกพร่องอีกประการ ที่จะปรากฏในเชิงอรรถของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ก็คือการอ้างอิงเรื่องราวที่กองอาศัยเอกสารจากกองบรรณสาร ๗ เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ ในระยะที่ทำการค้นคว้า กองบรรณสาร ๗ ยังไม่ได้จัดทำดัชนี (index) ของเอกสารที่มีอยู่ทั้งหมดว่าอยู่ในหมวดหมู่อะไร เรื่องอะไร เล่มไหน เป็นต้น ดังนั้น รายละเอียดที่จะได้จึงระบุแต่เพียงว่า เป็นจดหมายโต้ตอบระหว่างใครกับใคร ลงวันที่เท่าไร (ถ้ามี) เท่านั้น

✓ อนึ่ง เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ส่วนใหญ่เก็บข้อมูลจากเอกสารที่ปรากฏในประเทศไทยเท่านั้น ทั้งนี้เพราะผู้เขียนไม่สามารถหาหลักฐานชั้นต้นในส่วนที่เป็นของฝ่ายอังกฤษได้ครบถ้วน ดังนั้นการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ จึงดำเนินการตามหลักฐานเท่าที่จะทำได้จึง โคกลาวแล้วช่างตน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย จะทำให้เกิดความคลี่คลายเกี่ยวกับสาเหตุของการขยายอำนาจการปกครอง จากส่วนกลางไปยังดินแดนลานนา นับว่ามีความสำคัญต่อนโยบายการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเหตุการณ์ในช่วงนี้เป็นระแยะหัวเลี้ยวหัวต่อ และเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระเบียบบริหารราชการแผ่นดินให้รัดกุมยิ่งขึ้น

อนึ่ง วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ จะชี้ให้เห็นเหตุการณ์และเรื่องราวที่มีส่วนชักนำให้เกิดผลในการปกครองมณฑลพายัพ ซึ่งคาดว่าจะให้ประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยบ้างไม่มากนัก